

Nr. 157 | maj 2001

GMO-debat i krydsild

Befolkningen savner ikke information, men respekt for deres GMO-skepsis

Svaret er ikke mere information om GMO >

Lyt til befolkningens skepsis >

Er der overhovedet brug for GMO >

Skal debatten om GMO fornys, er svaret ikke at præsentere befolkningen for mere information om, hvad genmodificerede planter og organismer er, mente deltagerne på Teknologirådets og IPTS workshop om GMO-kommunikation. Produktudviklere, forskere og industri skal i stedet lytte til befolkningens skepsis og tage den alvorligt. Også fra politisk side må man vise, at man er parate til at tage konsekvensen af den debat, der allerede har været ført.

Og så mangler der en debat om de grundlæggende værdier, vi ønsker skal styre landbrugs- og fødevarerudviklingen fremover. Har vi overhovedet brug for GMO, når nytteværdi vejes op mod risici?

Dette Fra Rådet til Tinget rapporterer fra en workshop om GMP-kommunikation, som Teknologirådet afholdt i samarbejde med Institute for Prospective Technology Studies (IPTS), en rådgivende forskningsinstitution under EU. Et udførligt referat på engelsk findes snart på Teknologirådets hjemmeside.

Debatten skal ikke snævers ind til et for eller imod GMO. Det var NGO'er, forskere, journalister, embedsmænd, industrifolk og politikere enige om, da de brainstormede om idéer til at forny debatten om genmodificerede planter og organismer. Det store spørgsmål er, hvilke værdier befolkningen ønsker at lægge til grund for udviklingen af hele landbrugs- og fødevarerproduktionen. Derefter må man se på, for hvem, hvad og hvornår GMP/GMO tjener et godt formål.

Deltagerne var også enige om, at oplægget til workshoppen - hvordan man kan opfylde informationsbehov hos befolkning, journalister og beslutningstagere - bygger på en forkert antagelse. Nemlig den, at kvalificeret debat forudsætter, at præcis og objektiv viden flyder fra de naturvidenskabelige forskere til befolkningen - envejskommunikation. Men befolkningens skepsis overfor GMO må ikke tolkes som resultat af uvidenhed. Det skal betragtes som et

helt legitimt bidrag til vurdering af genteknologien, som forskerne må lytte til. Kritik og uenighed om genteknologi er drivkraften for at debatten kan fortsætte.

GMO og GMP

GMO betegner alle genmodificerede (eller manipulerede) organismer, herunder også genmodificerede planter, GMP. GMP var emne for workshoppen, men deltagerne ønskede, at deres brainstorm omfattede alle GMO.

Formålet med workshoppen var at belyse, hvordan man kan forbedre kommunikation om GMP, samt at afprøve en metode til at bringe en række forskellige aktører på området i konstruktiv dialog med hinanden. I teksten optræder deltagerne efter aftale anonymt - bortset fra indlederne.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Redaktion

Morten Jastrup (ansv.)
Mette Bom
Ida Leisner

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

Respekt er befolkningens skepsis

Tre indledere var blevet bedt om at gøre rede for informationsbehovet hos befolkning, journalister og beslutningstagere.

Thomas Breck, kommunikationsforsker på RUC, advarede mod et instrumentelt syn på information. Oplysning kan ikke reduceres til informationsstrømme og –behov, det er en lære- og dannelsesproces. Man skal fremme informeret og oplyst dialog om både viden og værdier, men faktisk viden er ikke en forudsætning for at kunne deltage i debatten.

Thomas Breck mente i øvrigt, at man ikke skal stille sig tilfreds med, at store dele af den danske befolkning siger nej til GMO. Man skal spørge, hvorfor de siger nej. Selv mente han, der er to svar på dette. Dels forbinder mange GMO med store, agroindustrielle komplekser. Dels er den naturvidenskabeligt-rationelle værdi, at mennesker skal kontrollere naturen, under kraftig beskyddning i disse år.

Status over GMO

Danske myndigheder har i dag ikke overblik over hvor udbredt GMO og GMO-afledte fødevarer er. Det formodes at antallet af GMO-produkter i butikkerne er ret begrænset.

I dyrefoder stiger brugen af GMO-afledt soja på grund af benmølsforbudet, men der er ikke anmeldt eller mærkningspligt for GMO-afledt foder.

Viden om utilsigtede GMO-urenheder i foder er begrænset. En stikprøve i fødevarer viste, at 10% af 78 prøver indeholdt over 1% GMO og dermed burde være mærkede som sådan.

Især soja er et problem. Dyrkning af GMO soja stiger på verdensplan. Soja er i øvrigt en af de få planter, der er markedsføringsgodkendte i EU – både fødevarer og miljø- og sundhedsgodkendt. I Danmark er ingen GMO frøsorter godkendt, og der foregår ingen kommerciel dyrkning af GMO afgrøder.

I øvrigt gælder genmøtoriet i EU stadig og indtil nye sporbarhedsbestemmelser sikrer en pålidelig mærkning hele vej gennem varekæden.

Kilde: Peter H. Schaarup, Skov- og Naturstyrelsen.

Torben Lund, MEP for Socialdemokratiet, lagde i sit oplæg stor vægt på at anerkende befolkningens skepsis overfor genteknologiens måde at ændre naturen på. Han kritiserede forskningen og industrien for at være for dårlige til at godtgøre nytten af GMO. Det virker ikke overbevisende på folk, at man kan få en gammel tomat til at se frisk ud. Eller at man gør en plante kulderesistent i stedet for at dyrke den et sted, hvor klimaet er egnet til det.

Torben Lund ønskede at få strammet op om risikovurdering, at få mærket GMO-fødevarer fuldstændigt, at sikre uafhængig forskning i risici og at få åbenhed om de etiske aspekter ved GMO.

Jørgen Steen Nielsen, chefredaktør på Information, var især optaget af, hvordan industrien med brug af GMO har mistet troværdighed i befolkningen. Han mente, at en vej til at genvinde tillid og troværdighed var at droppe de dårlige GMO-produkter. Det var i hvert fald ikke at forsøge at overbevise befolkningen om, at de tager fejl.

Mangler grundlæggende værdidebat

Efter de indledende oplæg var det op til workshopdeltagere at pege på nogle idéer til at forbedre kommunikationen om GMO. Blandt de mange bud, der kom, samlede opmærksomheden sig om, at der mangler en grundlæggende værdidebat, hvor nytteværdi og risikovurdering er de centrale omdrejningspunkter. Hvilken nytteværdi opfylder brugen af GMO i landbrugs- og fødevarerproduktionen? Hvad er vores forhold til naturen, og det, vi så tilsyneladende sikkert refererer til som "naturligt"? Og hvad er det globale perspektiv i de valg, vi træffer? Nytteværdien af GMO skal vejes op mod risici ved teknologien. Her mente workshopdeltagerne, at det er på tide at være åbne om, at risikovurdering er usikker. Forskere og eksperter kan aldrig blive i stand til at afvise enhver mulig risiko.

Kunne deltagerne blive enige om at efterlyse en værdidebat, skiltes vandene til gengæld i spørgsmålet om, hvordan debatten skal føres – af hvem, hvor og hvornår.

En mening, at debatten først for alvor kommer i gang, når GMO-fødevarerne findes på butikshylderne. Forbrugere skal stå overfor valget, før de reagerer. Introduktionen af nogle få, godkendte og mærkede GMO-varer i Danmark kunne virke som katalysator for debatten. Det ville være en provokerende fornyelse til afløsning for de velmente debatoplæg, befolkningen er vant til. Men andre deltagere protesterede. De ville ikke reduceres til forbrugere, men ønsker som borgere at være med til at vurdere genteknologien, før den tages i brug. Desuden kan man ikke overlade et så usikkert og kompliceret valg til den kritiske forbruger. Resultatet ville bero for meget på tilfældighed.

Andre pegede på, at man burde drøfte mulighederne i genteknologien og hvor man vil sætte grænserne, før man ser på de enkelte produkters nytteværdi. Diskussionen af nytteværdi må komme før risikovurdering, for at undgå at der indføres produkter, blot fordi de er dokumenteret ufarlige. Når man diskuterer nytteværdi bør der også indføres en basisline: Er udgangspunktet den fødevarer kvalitet og – sikkerhed, der er accepteret i dag. Desuden skal debatten om nytteværdi og risikovurdering ikke skal

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Redaktion

Morten Jastrup (ansv.)
Mette Bom
Ida Leisner

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

begrænses til GMO. Hele landbrugs- og fødevarerproduktion kunne godt trænge til et værdimæssigt eftersyn.

En deltager efterlyste et markant politisk udspil for dansk landbrugs- og fødevarerproduktion, som debatten kunne forholde sig til. Også her var nogle imod at handle på en måde, der kunne låse debatten fast eller dreje den i en bestemt retning, før der var taget hul på en afklaring af de grundlæggende værdier.

Debatten må få konsekvenser

Forskere indenfor den bioteknologiske verden skal begynde at tale sammen og reflektere over forskningens sammenhæng og betydning for samfundet. De sociale videnskaber skal inddrages i at kaste lys over de etiske og sociale aspekter af den genteknologiske udvikling. Men debatten skal ikke kun føres blandt de lærde, de med ressourcer og magt. Alle skal kunne komme til orde. Borgernes holdninger skal frem og må få konsekvenser for den fremtidige GMO-udvikling. Produktudviklere, forskere og industri må finde ud af, hvordan de vil forholde sig konstruktivt til befolkningens skepsis. Også fra politisk hold er det på tide at tage konsekvensen af den debat om genteknologi, der allerede har været ført i flere år. Eller i hvert fald vise, at befolkningens holdninger får konsekvenser. Netop befolkningens mulighed for indflydelse på fremtiden, for at vurdere og vælge eller fravælge GMO, er et meget vigtigt felt at sætte ind på nu. Man kan ikke invitere til yderligere 10-15 års debat om GMO, hvis historien viser, at debatten ingen konsekvenser får.

Fra Rådet til Tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Dette nummer er skrevet af Ida Leisner.

De seneste fem numre af Fra Rådet til Tinget er:

156: Mening med Roadpricing?

155: Fare for nye IT-fiaskoer

154: Kemi: Stop fodslæberi

153: Huse med eget elværk

152: Behov for stamcellepolitik

Deltagere i workshop:

Villy Dyhr, Forbrugerrådet

Thomas Breck, RUC

Dan Hindsgavl, Greenpeace

Rikke Bagger Jørgensen, Risø

Torben Lund, MEP

Steen Bisgaard, Danisco

Peter H. Schaarup, Skov- og Naturstyrelsen

Per Gregersen, Kgl. Veterinær- og landbohøjskole

Gitte Meyer, Center for Bioetik og Risikovurdering

Lene Lange, Novozymes

Jørgen Steen Nielsen, Information

Jesper Lassen, Aalborg Universitet

Anne-Katrin Bock, IPTS

Paul Pechan, IPTS

Udgiver

Teknologirådet

Antonigade 4

DK - 1106 København K

Tel. 33 32 05 03

rtt@tekno.dk

Redaktion

Morten Jastrup (ansv.)

Mette Bom

Ida Leisner

Abonnement

Gratis pr. email

Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyhedsbreve findes på:

www.tekno.dk/rtt.htm